

Ástand vatns í Evrópu

Heildarmyndin

Ástand vatns í Evrópu er að skána og meiri árangur sést af verndaraðgerðum. Eins og nánar verður greint frá hér á eftir er lagasetning ESB á undanförunum 30 árum, ásamt aðgerðum einstakra landa og á alþjóðlegum vettvangi til að vernda og bæta vatnsumhverfi Evrópubúa, farin að bera ávöxt á ýmsum sviðum. En samt er það svo að á vissum sviðum, einkum þeim er snúa að landbúnaði, hefur árangurinn látið bíða eftir sér. Auk þess er enn við mikil vandamál að glíma á þeim sviðum þar sem framfarir hafa þó orðið og á vissum, afmörkuðum svæðum er ástandið slæmt. Auk þess er óhjákvæmilegt að finna að því að alvarlegur gagnaskortur um ákveðin málefni gerir það að verkum að ekki er hægt að komast að áreiðanlegum niðurstöðum um þau.

Vegna hinnar miklu þýðingar landbúnaðarins verður það stöðugt brýnna að fylgst sé með því hvaða áhrif stækkun Sambandsins hefur á hann og á ástand vatnsmála í hinum nýju aðildarlöndum. Umskiptin yfir í markaðshagkerfi í aldarlok drógu í flestum tilvikum úr álagi á vatnsumhverfið, en ef farið verður að reka landbúnað með stórvirkari aðferðum víða í þessum löndum eftir að þau eru gengin í ESB má búast að sú þróun snúist við.

Svið þar sem framfarir hafa orðið

Vistfræðilegt ástand vatnsfalla

Vistfræðilegt ástand endurspeglar samanlögð áhrif alls eðlis- og efnafræðilegs álags á lífríkið. Upplýsingar frá 14 löndum benda í flestum tilvikum til þess að ástand ána hafi lagast. Hins vegar er skortur á samanburðarhæfum gögnum á Evrópugrundvelli. Ástandið mun halda áfram batna við það að ákvæðum Rammatilskipunar um vatn (2000/60/EC) verður framfylgt.

Mengun vegna efna er bindast súrefni og af völdum fosfórs

Aðgerðir til að halda í skefjum staðbundinni mengun frá borgarsvæðum og iðnaði hafa víða í Evrópu bætt ástand vatns í náttúrunni. Eftirtektarvert er að magn fosfórs og

lífrænna efna í ám og vötnum hefur minnkað, bæði vegna bættrar meðferðar skólps í borgum og vegna þess að dregið hefur úr notkun fosfatáburðar. Auk þess er farið að nota þvottaefni án fosfata.

Við þetta bætist að dregið hefur úr losun næringarefna í ár og beint í hafið (einkum í Norðursjóinn og Eystrasalt), þótt af ýmsum ástæðum (t.d. flóknu eðlis- og efnafræðilegu samspili, gloppum í gagnaröðum) hafi það ekki orðið til þess að þéttni næringarefna í sjónum hafi minnkað.

Bætt meðferð skólps hefur einnig bætt baðvatn við strendur og inni í landi. Vel gengur að fara eftir ESB stöðlum um þetta efni, fylgnin er yfir 90 %.

Mengun af völdum hættulegra efna

Mengun vatnsfalla af völdum þungmálma og nokkurra annarra efna, sem mjög strangar reglur gilda um og talin eru upp í Tilskipun um hættuleg efni (76/464/EEC), hefur almennt séð minnkað. Of lítið er vitað um mörg önnur mengandi efni til að hægt sé að koma fram með haldbærar ályktanir.

Í tengslum við það hefur dregið úr losun þungmálma og sérstakra lífrænna efna í höfin. Einnig eru vísbendingar um að þessi samdráttur valdi því að þéttni þessara efna í lífverum í höfum Evrópu hafi minnkað, þótt þéttni fyrir ofan mörk sem álitin eru örugg fyrir neyslu manna sé ennþá fyrir hendi í skelfiski og fiski frá ósum stórflyjóta, svo og nærri stöðum þar sem úrgangi frá iðnaði er veitt út, og auk þess í höfnum.

Í núverandi ESB löndum hefur tekist að draga úr losun hættulegra efna einkanlega með því að beita hreinlegri aðferðum og tækniferlum í iðnaðinum. Losun olíu frá hreinsistöðvum og borpöllum úti fyrir ströndunum hefur minnkað. Í umsóknarlöndunum hefur losun einkum minnkað við það að óarðbærum verksmiðjum o.þ.h. hefur verið lokað.

Farið er að bera á vandamálum vegna efna í yfirborðsvatni sem hafa svipaðar verkanir og hormón og koma í veg fyrir að sjávardýr fjölgi sér. Skýrslur hafa borist um þetta frá ýmsum Evrópuríkjum.

Vatnstaka

Heildarvatnstaka hefur minnkað síðastliðin 10 ár annarsstaðar en í vestanverðri Suður-Evrópu. Á flestum sviðum efnahagslífsins hefur verið dregið úr vatnsnotkun með aðgerðum eins og þeim að auka endurnotkun vatns og með því að nota hagnýtari búnað. Einnig skiptir máli að vatnsverð hefur hækkað.

Olíuslys

Þótt tölur breytist mjög mikið milli ára, hefur heildarmagn olíu sem farið hefur út í náttúruna minnað á tíunda áratugnum. Það má sennilega rekja til þess að fleiri skip eru nú með tvöföldum byrðingi og að framfarir hafa orðið á siglingasviðinu.

Upplýsingar

Á undanförunum átta árum hefur hagnýting Eurowatnet, kerfi til söfnunar upplýsinga og gagna um vatnsmálefni, sem EEA heldur utan um, leitt til umtalsverðra framfara hvað snertir gæði gagna um vatn í Evrópu.

Kynningarefni í stuttu máli frá EEA er samþjappað kynningarefni um þau umhverfismálefni sem efst eru á baugi. Efnið er auðvelt aflestrar og það byggist á nýjustu upplýsingum hverju sinni. Kynningarefni í stuttu máli frá EEA er hægt að nálgast á vefsíðu EEA www.eea.eu.int

Svið þar sem framfarir hafa ekki orðið

Nítratmengun

Köfnunarefnismengun, einkum tengd landbúnaði, hefur ekkert breyst. Eftir því sem staðbundin losun hefur minnkað, hefur losunin í landbúnaðargeiranum orðið meira áberandi.

Þéttni í ám hefur haldist nokkuð jöfn allan tíunda áratuginn og er mest í þeim Vestur-Evrópulöndum þar sem landbúnaðurinn er rekinn með stórvirkum hætti. Þéttni næringarefna í höfunum hefur yfirleitt staðið í stað.

Ekkert bendir til þess að nítratmagnið í grunnvatni hafi breyst. Í um það bil þriðjungum alls grunnvatns, sem gögn eru til um, fer nítratmagnið yfir þau mörk sem leyfileg eru í drykkjarvatni. Nítrat í drykkjarvatni er sameiginlegt vandamál allra Evrópulandanna, einkum þar sem vatnsból eru grunn.

Vatnstaka fyrir áveitur, orkuframleiðslu og ferðamennsku

Notkun vatns í landbúnaði, til dæmis fyrir áveitur, hefur aukist lítið eitt í vestanverðri Suður-Evrópu. Sama gildir um vatn til orkuframleiðslu í umsóknarlöndum utan Miðjarðarhafssvæðisins. Ferðamennskan veldur verulegu og að öllum líkindum vaxandi álagi á vatnsbirgðirnar á mörgum svæðum í Suður-Evrópu.

Of mikil vatnstaka úr náttúrunni veldur miklum áhyggjum á svæðum eins og til dæmis við strendur og á eyjum Miðjarðarhafs. Þar er drykkjarvatnið farið að mengast af sjó.

Varnarefni

Varnarefni sem notuð eru í landbúnaði koma fyrir í yfirborðsvatni, grunnvatni og í drykkjarvatni í svo miklum mæli að ástæða er til að hafa áhyggjur af. Vegna skorts á upplýsingum um mörg þeirra efna er þar koma við sögu er ekki hægt um vik að spá um framhaldið.

Nánari upplýsingar:

Ástand vatns í Evrópu: Mat byggt á vísitölum. Yfirlit, EEA, Kaupmannahöfn

Europe's water: An indicator-based assessment, topic report No 1/2003, EEA, Kaupmannahöfn

